

چھاں شربت کہ از موسیٰ بود ہوش
مگر خضرے تواند کردنش نوش
خضر خاں را کہ خضر عمد شد پیر
براں مہر چشمہ کردش چاشنی گیر
ہم آں سرودی کہ حُسی گشت بختش
ہم از بہستانِ دیگر گلِ نکتش
چو گلمائے مرادش جملہ نکت
ز عالشِ بیلِ این نکتہ زد گفت

غزل از زبان عاشق

بجھائے کہ جانم کام دل یافت
غمے کاں بود در دل نقلِ پولاد
رید از ساقیِ دوراں نے ناب
نسیم یارم از نِ غارِ غم رفت
از جو غم بروں می برد جاں خست
دے کز بازیِ غم بود بد حال
بجانم زلفِ دے ساخت آرام
چہ عذرت خواہم اے شامِ طرب ز آ
چہ عذرت دارم اے صبحِ فسخ

گلِ نچم ہوائے معتدل یافت
کلیدی شد در مقصود بکشا
کہ آفت مست گشت دفنہ در خواب
بیغہ گلستانِ عیش بشگفت
دراں خورشید دید و عطش زد سخت
زرے یار من فرخ شد شرف سال
کہ ہم صبحِ مبارک گشت وہم شام
مگر چوں سرِ مرہ در چہمت کنم جائے
مگر بر خاکِ عالم پیش تو رخ

۳۔ ہاں سرے کے پتر گشت حم ۱۰۔ عطیہ زدنخت سہ سہ سہ حم دب ع ک ح = عطیہ زدنخت
ع حم ۱۱۔ بازی غم بود ع حم ح اب ک = باری غم سہ = باری غم ع = بار غم
بود است سہ ۱۲۔ ہم صم سہ سہ سہ حم حم ع دب ک = صم ہم ع ۱۳۔ قدرت آورم
سہ ع اد ایضا سایم سہ ع۔

شبے چوں زارغ تا بانگِ خروسم
چو جاں بود انگم در سینه پناں
ہم از در باز گردے بادِ نوروز
مدہ پیش اے شب از مدیادِ اکنوں
گر اول سے ربود از گریہ آیم
شبے خواہم چو زلف اندر درازی
چو ہستم روز و شب باد دست بخت
مے کز بس اوشہائے تاری
سعادت میں کہ داد خستہ بکارم
اچو من تراں ماہِ خود گشت خوش و شاد
نوازن چوں زدا ز سوائے ساز

کجا سیری کنوں ز آگوش و بوسم
تنش ہم در کشم در سینه چوں جاں
کہ من بوئے گل خود دارم امروز
کہ من باموش خود شادم اکنوں
کنوں خوش سے برد در بادہ خواہم
کہ بار ویش کنم چوں زلف بازی
گر آں ہم دیر تر ماند ز سہے بخت
ق ز دیدہ کرد می ستیارہ باری
کہ کرد آں ماہ را جاد کنارم
شیم باماہتاب خویش خوش باد
بروں داد از سوائے مزہرہ این از

پاسخ از لبِ معشوق

مرا زیور کن اے مشاطہ نماز
بیار اے از عبیر تر جہا لم
ما ز خونِ عاشق زارم کہ گشت آب
کہ بخت یار گشت و یار و مساز
ز مشکِ سودہ بر مہ کن مسلام
سر زلفِ مرادہ پیش و تاب

۱۔ سیری شود جو = سیری بود سہ = سیری کنم جو ۲۔ آن کم در جو = آن کم اندر د ۳۔ بوئے نوروز
جو ۴۔ یادم امروز۔ شادم امروز ۵۔ چو ہستم سہے بخت جو ۶۔ جو نیم عاب
۱۳۔ مشاطہ راز سماع حاشیہ ۱۴۔ بر مہ کن مساب۔

ازاں خوں ہر گرہ در محئے تر کن
 ہماں باز دست این زیر سر دوست
 ہماں سینہ است این بر سینہ یار
 دو سینہ سود چوں باہم نہانی
 شد آں کاندیشہ صبحم شام کردی
 کنوں کاہ گیسو شق نوازی
 گزشت آں کا قنایم زرد بودی
 کنوں زیں مر کہ بر خورشید کرد
 زہی خواب خوشم با یار و مساز
 ۱۰ سخن ز بخیر این زلف گرہ گیر
 من و تو زیں پس لے یار و قادار
 گرازاری بخوں لبہائے مارا
 مرا بود از خیال خویش ہم جوش
 چنانم کش کنوں در جاں پایے
 ۱۵ ہماں تا محشر لے روز جوانی

گرہ بر جان عاشق سخت تر کن
 کش از خوں تر شدی زیر سرم پونہ
 کہ در پیرش زناخن بودی انگار
 فراہم شد چراختائے جانی
 شب از روزم سیاهی وام کردی
 ز زلف خود دہم شب اورازی
 مہرین در زمیں در گرد بودی
 نگر خورشید زرد و ماہ در گرد
 کہ بیدارم کند از بوسہ و گاز
 کہ بر بستم جواں شیریں بز بخیر
 دل و جاں در طرب لبہا در آزار
 سرم را گیر بسہ خوں بہارا
 کہ کہ ہنجا بہ بودت کہ ہم آگوش
 کہ کم گنج خیمالم نیز دروے
 کہ خوش گیریم ذوق زندگانی

۴۔ پنج میں مصرعوں کی ترتیب مکوس ہی ۵۔ روز سیاہم ب ۶۔ سہرین در زمیں در گرد و ک
 ۸۔ بر خورشید سنا حج جمع کد ب ک ۹۔ در خورشید ۱۰۔ آں زلف سنا حج
 ۱۵۔ تا محشر لے روز جوانی حج جمع کد ب ک ۱۶۔ تا روز محشر لے جوانی سنا حج جمع کد ب ک

ہاں لے عمر ناپائیدہ جاوید   کہ نوشِ جاں کشم از جامِ اُمید
 و گر من نیستم جاوید بسباد   خضر خاں در زمانہ جاوداں باد
 خراب گشتنِ مجلسِ خانی از گردشِ دورِ مدامِ خفتنِ بختِ بیدار
 خضر خاں پریشانیِ ایں دولتِ در واقعہ دیدنِ و تعبِ سیرِ آل
 خوابِ پریشاں از دلِ بیدارِ خستِ خست

بے دیدم دریں گردنہ دولاب   ندیدم ہیچ دَورِش بریکے آب
 اگر خورشید ایں ساعت بلند است   زمانِ دیگر از پستی نژد است
 و گر سنیاگاں ہم زیں شمارند   کہ گہ زیر و گئے بالا بکارند
 چو ایں گردشِ ہمہ بالا وزیر است   گر آید زیرِ بالائے نہ دیر است
 ۱۰ مکن تکیہ بعد رومند و تخت   خس است ایں جملہ چوں بادی و زخمت
 ز تاراجِ سپردوں بندیش   کہ صد شہِ راکند یک لحظہ درویش
 بچشمِ خویش دیدم کج کلاہاں   برہنہ پا و کفشِ کمنہ خواہاں
 بگوشِ خود شنیدم تاجداراں   نے نے ناسے بخوشہ جو شماراں

۱۔ ہاں لے عمر کہ = بیا لے عمر سہ سہ سہ جمع دب ایضا کہیم سہ سہ سہ جب دگ ایضا جامِ خورشید کہ
 ۲۔ در خواب دیدن چہ ایضا از دل بیدار خست و خست سہ = از دل بیدار خست و پُرسیدن چہ = از دل بیدار خست و
 ۳۔ جمع = از دل بیدار خست ۴۔ ہیچ دَورِش = چہ دَورِش ۵۔ چہ دَورِش = چہ دَورِش ۶۔ گئے زیر و گئے بالا
 ۷۔ ۹۔ زیر و بالائے سہ = ۱۲۔ کز کلاہاں ب۔

علمائے جہاں برعکس ہم ہست
 چنیں ہم دیدہ ام کافشودہ پائے
 شتر گریہ ہم است اندر بے چیز
 کبوتر با چہ زندہ پا چو گلزار
 چو قسمت میرسد زایزد نہ جنگ است
 کسے کز تیر چرخ زخم روزیت
 نباد رو بہ قطنیم از سپر تیر
 چو باشد سہل قسے ز آسماں یافت
 بریش کوسہ جانت از نا شکلیاست
 ۱۰ گرت دل راست در عشق احتراے
 چو حال اینست شو بادادہ خسند
 میفکن چہ با شیراں زمستے
 زندی مئے شیراں زہر خیر است
 چاں کن با ہمہ کس زندگانی
 ۱۱ کنوں از سینہ بیرون رژیم ایں جوش
 کہ چوں شدہ را بہ شخص ناز پرورد

کہ برکے گدائی را دہ دست
 تخت زردیدہ پائے
 کہ آنجائی گنج عسل و تیز
 مرغ ایزار رنگیں ساق پر خار
 نہ ہر ماہی شکار ہر رنگ است
 شفا جوید نہ رسم و فہر زیت
 نثار و شیر شہم از ریش پنجر
 ازیں و آں زیادہ چوں تو اں فہت
 محاسن ز آئینہ جتن نہ زیباست
 ز بد نامی نکو تر نیست نامے
 مجھے آزار بہر خوردہ چند
 چو گریہ باش از کوتاہ دستے
 گوزن از خوسے خوش تر پاک ریش
 کہ مانی زندہ چوں زندہ نمائی
 کہ روشن شد ہم از دیدہ ہم از گوش
 رسید از تند باد آسماں گرد

تغیر یافت و اندر مزاجش
 بہت لرزہ شدہ خورزاں تپ نرم
 چائنش و جگر ن یافت آزار
 خضر خاں کو نہالے بودزاں باغ
 ہرے نذر گشت اربہ شود شاہ
 ز نذرش لختے از شہ رفت سستی
 رواں گشت آن مہین سر بلند
 چو او پائے بلوریں سود بر خاک
 لموک از باد بر خاک اوفتادند
 ۱۰ تو پنداری در آن صحرائے سادہ
 ز ہر مکائے نازک رنج و شش گام
 سراں چوں آب در صحرا شتابی
 چو شہ نزدیک کز بس نرم خوی
 ہمہ گلہا با پائے سر و خفتند
 ۱۱ بخلطیدند پیش را ہوارشش
 ق کند پائے ہمہ بے پوست روی
 طریق مصلحت را باز گفتند
 کہ تا کردند بر مرکب سوارش

۲۔ از تپ شرم متا (اس مصرعے میں نسخے بہت مختلف ہیں اور اکثر بے معنی ہیں) ۶۔ رواں شد آن مہین سر بلند آن متا
 = رواں گشت آن مہین سر بلند اس معنی = رواں گشت آن مہین سر بلند اس معنی = رواں گشت آن مہین سر بلند
 بند اس معنی = حب ایضا ہستنا پورب ۱۲۔ کف آوردہ معنی =

رواں شد سوئے ہٹنا پور پویاں
 غلط شد باچناں تعظیم پا کاں
 کہ چوں غم زیارت کرد چوں تیر
 زلفت آنسو گریہ باز آمدن نیر
 چو بر رویش قضایں خواست گردی
 حایت را کہن دامن درویش
 بگوش اقبال میکردش منادی
 دلے گوشش پر از بانگ نبی و خلیف
 چناں ہم بود کز پرہیز نگاری
 ۱۰ بستش طرۃ سیمیں عنداراں
 ترنما کہ رفتہ تا بخورشید
 چو بر غم زیارت گاہ میرفت
 بدانساں میزدند آں رہزناں راہ
 ز غمتا کہ ہوش از مغز میرفت
 ۱۱ بدیں بازی چو آن عفتا شکرباز ق
 ز در گاہ ہمایوں کرد پرواز

۳۔ کرد تیر ساجہ ایضا نشہ زیارت ساجہ آب = نشہ سوئے زیارت ع ع ۲ ح د

۱۱ بیت السعادت ساجہ ع ۲ ک ۵ = بیت العبادت ساجہ

۱۲۔ اناں نقد س ۱۵۔ بدیں بازی ب۔

زحکش سیکس بے آزمون نیست   رضا و خشمش از حکمت بروں نیست
 دومردم را چو خواهد قطع پیوند   پدر را دور گرداند ز فرزند
 و گر پیوند خواهد بے کم و بیش   کند بیگانگان را یکدگر خویش
 ہر آنچه آید اگر کم و گر آن است   چو در مین صلاح مادر آن است
 ۵ از آن پس داد بانگ غبارے   بنور دیدہ خود حار غبارے
 کہ اسے خونِ من و خونابہ من   زہرت خونِ دل ہم خوابہ من
 از انجا کا سماں راہست خوں   ق کہ بتاند چو بخشد آرزوے
 جدائی افگند چوں کرد با ہم   پراگندہ کند چوں شد فراہم
 نہ پیوندے تواند دید تا دیر   نہ کس را خواهد از کام دلے سیر
 ۱۰ زند برقی چو آبی ریزد از میخ   بہ پیوند و بخون و برد از تیغ
 بدانناں کرد مس از خونِ مایاک   کہ خونِ خالت افشانیم بر خاک
 پنهانی کہ خالت بود سرخ   ق بہ و بایستہ همچوں حالِ بر رخ
 بزخمِ خنجر آتش زبانه   کہ بہت آن فتح و نصرت را نشاندہ
 خطائے کرد دورانِ جفا بہر   کہ چوں نقشِ خطاک کردش از دہر

۳۔ بیگانہ را با یکدگر ب ۴۔ اگر سودا از زبان است ست ۵۔ اندک عیاری ساج جمع ۶۔ خونِ دل

سراب ك جمع ۷۔ خونِ من ع جمع ۸۔ خونِ ہم خونابہ من ع ۹۔ پیوندے ست جمع ۱۰۔ پیوندت جمع ع ۱۱۔

پیوندش ع ۱۱۔ خونِ ما ست جمع ۱۲۔ خونِ دل جمع ۱۳۔ خونے من ع -

ز چتر و دور باش و پیل و رایت ق که حکم ما بران دادت ولایت
 امانت تست ایں جملگی ساز امانت چو نتو باز آئی رسد باز
 مدار اندیشہ ز آنچه اقبالِ ما خواست صلاح تست ہر چہ اندیشہ ماست
 چو مضموناتِ فرماں شد بپایاں بھر آمد رموزِ پادشاہاں
 ۵ طلب کردند بد خوفا دے زشت درونش آتش و بیرونش انگشت
 ترش روئے بسانِ سرکہ تند کہ ہم از دیدنش دندان شود کند
 زبانی پیکر و دوزخ زبانی دہانش ہفت دوزخ را دہانہ
 بیک لب آسماں را بوسہ دادہ دگر لب بر زمیں دامن نہادہ
 زبانی بیکرہ روئے گرہ سنج ہر یک موئے ابرویش گرہ پنج
 ۱۰ بلا را شمنہ آفت را مرتی قنارین وجہ المشوئم ز پتی
 چو تند پیوستہ ان عنبر بکا فور پراز کا فور و عنبر یافت منشور
 بفرمانِ شہ آں فرمانِ پر دود ستہ آں دو درنگ آتش اندود
 بر آئین الاقان کیشب از شہر رسید آنجا کہ بد شہنشاہ دادہ دہر
 خضر ظننے فریب بخت خوردہ جہانش امید واریخت کردہ
 ۱۵ شہ و شہزادہ خود کارہ دست زمقصود آنچه باید بر کف دست

۱۔ کہ حکم ما جمع ادب = ز حکم ما جمع ۶۔ دوزخ را نشانہ ب ۹۔ روئے سراج جمع ادب
 = رویش ع ۱۲۔ فرماں برز و ادب جمع = فرماں برے دود = فرمان پر دود جمع ۱۳۔
 الاناں سراسر جمع ادب ۱۴۔ خضر خانے جمع ۱۵۔ خضر خانے ع ۱۶۔

بعزت نازمین ملک بود ۵
 نہ زاب سرد پایش بچ دید ۵
 چہ داند خوشے چرخ یو فاحیت
 ہمیرفت از طرب بانفسه نوش
 چو بگزشت از سواد میرتہ آنسوے
 رسید آن خادے عفریت و ش تیز
 بدرگاہ خصہ خاں شد نہانے
 سپردش ماجراے پیچ در پیچ
 چو خان خواند آن تغیر نامہ شاہ
 ۱۰ کیے آنکو بحسرت نازمین بود
 دگر آنکہ از عتاب تاجداراں
 عتاب پادشاہاں سیل خونت
 مبادا خرداں در خون ستیزند
 بسا گوہر کہ برد از تاجور ملک
 ۱۰ ہر آن فرکان ز ملک یاد شاہ است
 بدونیک جہاں نا آزمود ۵
 نہ باد گرم برد ویش و زید ۵
 وزیں گردندہ ثابت رہاں کیت
 ز آفتائے دورانش فراموش
 سواد آورد سوے دشمنان سوے
 تن ناشاد و ز خوار عنم انگیز
 چو ظلت پیش آب زندگانی
 در و جز پیچ عنم دیگر ہیچ
 تغیر یافت اندر خاطرش راہ
 چراغ چشم شاہ دور میں بود
 بنود آگہ برسم ہوشیاراں
 شناسد ایں دم آن کابل دروست
 کہ خون صد جگر گوشہ بریزند
 کہ فرزند ی دغوشی نیست در ملک
 گئے تاج سرد گہ خاک راہ است

۴۔ فرزند نوش چو جماع کلاب = نعمت و نوش ع ۵۔ میرت ب و میرت د = میرت ع = میرت ح
 = میرت ج ۶۔ سپردش سنا سنا چو جماع کلاب = سردش ع چو ایضا پیچ پیچ غم دگر ہیچ چو آب
 = پیچ غم دیگر ہیچ ع ۱۰۔ عتاب شریاراں سنا۔

بجاں ایمن نباشد خاص جمشید
 خضر خاں حربہ شہ خوردہ درد دل
 چو ستر را زرا کم دید چہ رہ
 کساں کاں حال را نطفہ آ رہ کردہ
 ۵ نفیری خاست تا فیروزہ گوں کاخ
 چراغ ملک زان آتش فشانے
 علامتہائے شاہی دادہ شاہ
 کہ پیل و دور باش و چتر شاہی
 وز انو خود بفسرہاں بادل تنگ
 ۱۰ رواں شد چہرہ از خون رنگ کردہ
 گزشت از گنگ باغ صاں تنی چنہ
 رمیدہ سایہ چتر از کلاہش
 ز آب دیدہ ہر سوزش میاخت

عطار در ابو ز و قرب فرستید
 ز دیدہ خون دل میرخت در گل
 بز و دست و گریباں کرد پارہ
 نہ جامہ بلکہ جاں را پاں کردند
 کہ دلمائے کو اکب گشت سوراخ
 دغانے دل شد و بگزاشت خانے
 خاتم الدین ملک را کرد ہمراہ
 ز شمش آورد بر قتل الہی
 سوئے امر وہہ کرد از میرتہ آہنگ
 دو چشم از گریہ خون و گنگ کردہ
 کلاہ را سایہ بر امر وہہ فلکند
 کلاہ و سائبان چتر سیاہش
 زد و دسینہ بر سر چتر میاخت

۳۔ ستر از ستر چہ آدھ = ہر رازع = سر رازع چہ ک۔ ۴۔ دغانے دل چہ آدھ بک = دغان ع
 چہ ۵۔ ز پیل ب ایضا آورد ستر چہ آدھ ب = آوردہ آدھ = آورع ۱۰۔ خون و گنگ چہ = جو گنگ
 ع = خون گنگ چہ ب = بچوں گنگ ستر = چوں گنگ ع ۱۱۔ رمیدہ سایہ ستر چہ آدھ ب
 ایضا کلاہ سائبان ستر ستر چہ آدھ ب = کلاہ و سائبان بک = کراہ و سائبان ع
 ۱۲۔ میافت۔ سیافت

بامروہہ دروں غمناک بنشت
 دوسہ روزی درآں بیمار جاں گاہ
 بخلوت شد ز دیدہ موجِ خون اند
 نوازشِ حُبت ز ابریشمِ خراشاں
 چو گل با عینہ صد چاک بنشت
 ز دل تنگی بیا ننگِ چنگ میسخت
 نداد اندوہ دل راسخے خود راہ
 بہر پردہ کہ مطرب ساز میزد
 غزل خوان و نوازینِ ادروں خواند
 سرو و دو شعر گرچہ غم زدایت
 سماعِ نغمہ میگردا شکِ پاشاں
 کند شادار گہ شادی نوشتند
 شگافِ دل بتارِ چنگ میزد
 نہ بینی مویہ گر در مویہ نرم
 غزل خوان برہمسہ آواز میزد
 ۱۰ در اندیشید ز اں پس بادلِ خویش
 گر فتم شہ چو دریا سہناک است
 گناہِ خود نے بنیم دریں ہیچ
 نہ آخر گوہر اویم چہ باک است
 در آرد گوشتِ مالِ ادبجو شتم
 کہ ختم شاہ گو شتم را دہدیچ
 و گر زونشنو دغذر گناہم
 شفیقے ہست مردارید گو شتم
 ۱۵ بدیں اندیشہ یکدم شاد بنشت
 بر وارید دیدہ غدر خواہم
 پس انگاہی چو گل بر باد بنشت

۳۔ جوئے خون سا ۴۔ ز ابریشم سا ۵۔ ع ۶۔ ادب ۷۔ از ریشم ع ۸۔ ایضا سماعِ نغمہ سا ۹۔ ع ۱۰۔ ع ۱۱۔ سماع و نغمہ ۱۲۔ میگردا شک ۱۳۔ شفیقے سا ۱۴۔ ع ۱۵۔ انگاہی چو گل سا ۱۶۔ ع ۱۷۔ ادب ۱۸۔ انگاہ چوں گلے ع۔

بسرعت مجھے حضرت شد ثنا باں
 شماروزی بتیسنی کردہ قطع
 چو در ستیاری خود دید خورشید
 بسوز دل گرفت اندر کنارش
 ہ بر من گفت کاسے تمنی کشیدہ ق
 اگرچہ این تلخیت خوشتر ز قند است
 لے شیریں نشد کز تلخ خوشے
 نہ از من ریختہ است این زہر بر تو
 و گرنہ کس تواند در زمانہ
 ۱۰ چو باروز آسماں باران تیار
 کسے کز آسماں باید آمانش
 بے زینگونہ بودش در نہانے
 کہ روشن داشت رائے صبح تابش
 سلامش میرسد از عالم پاک
 بحسرت در خضر نطفان میکرد
 چو مدد چرخ و باد اندر بیلان
 رسید و پیش شہ زد بوسہ بر قطع
 بشام غم دمیدش صبح اُمید
 قشاند از دیدہ گرد سرِ شمارش
 ز آزارِ پدر تمنی چشیدہ
 کہ چوں دار رستے تلخیت سودمند است
 کم با جان شیریں تلخ رستے
 کہ این بود است بہر از دہر بر تو
 کہ چشم خود کند بیروں ز خانہ
 زمینے را بود زو بہرہ ناچار
 نباید بود زیر آسمانش
 بر آں صبح سعادت مہربانے
 کہ نزدیک غوبست آفتابش
 نویدش میفرستد مادرِ خاک
 ز بہر آبِ حیاں چنان میکرد

۱- چو مدد چرخ و باد = اگرچہ این تلخیت خوشتر چرخ و باد = اگرچہ این تلخیت شیریں است

= اگرچہ این تلخیت خوشتر چرخ و باد = اگرچہ این تلخیت خوشتر

۱۲- مہربانی اور محبت دوم کا قافیہ در نہانی است۔

چو بید و سر و خفت از باد بر خاک
 چو رواند غروب آورد و خورشید
 چو شب را بر شد نیاره نایاب
 چو شمع ماه را کم شد زبانه
 چو دانست آن مخالف در سر خویش
 بزور و زرق مجلس کرد خالی
 که شته بر بسته و شته زاده بیدار
 زبس کا حان بخشش پیش کرده
 ز چندین جیش حاضر تخت گد را
 چو در رفتن مخالف بفرستد پائے
 توان باید ز بسیر کا مرانے
 ز چشم ارخته شد ذات سلیمت
 گرا و آورد و دریں بے زوریت زور
 صواب آن شد که آن دُرِ خطر ناک
 اند چون تاج صحت شاه در بُرج
 زهر سو سر بر آرد و خار و خاشاک
 زند تیان لاف ملک جاوید
 چراغ دشت گرد و گرم شب تاب
 بخورشیدی نشند شمع حسانه
 که میل کانت سوتے گوهر خویش
 پس این دیباچه پیش افکند حالی
 هم از شته خسته و هم در پئے کار
 جانے نیک خواہ خویش کرده
 یکے من پاسبانم تخت شته را
 تخت از پاسبان خالی کند جائے
 نگیرد با توانا نا توانے
 کنوں از قرۃ العین است بمیت
 نمک رانمرد کس چوں شود شور
 بدرجی ماند از دست کساں پاک
 توان بیروں کشین گوهر از دُرِج

۲- قرب جاوید ب ۳- نیاره شد در ابرس ۹- جیش حاضر ساسا ح ح ح ع اد ب ۵
 = بنس حاضر ع ۱۱- با توانا ح ۱۲- ز چشم ار ساسا ح ح ح ع ۱۳- از چشم اد
 = زخمت ک = زجسم ارج -

رہی گفت آنچه کرد اندر خستہ راہ
 بدانش داشت شہ این نکتہ را پاس
 بدل گفت اردو ہمسم جاندار
 ورم نہ ہر جزایں میں عمل دست
 ہ پس از روئے خرد شد مصلحت جوئے
 نخست گفت کاں شوریدہ من زند
 قوی بازو بڑی باشد زجاں میر
 ولیک آن بہ کہ دور از قصر جمشید
 بدیں تدبیر خاں راجست در پیش
 ۱۰ بگر یہ گفت کالے خوابہ من
 تو در اندیشہ نادانی چنانے
 کہ چوں باکس مخالف گرد آئیام
 نیندیشند نقاشانِ گفتیر
 ق کہ این مقدار در حنا طراندانے
 مخالف گرد و اورا فوں در اندام
 کہ این منشور سلطان است یا میر

۴۔ داشت شاہ آن ج ج ج ب = داشت شاہ این س د = داشت شہ این س س ع

= داشتہ آن ع ہم۔ جزا بخش س س س ج ج ع د = جاں بخش ع ۵۔ داد از س س ج ج ع د

= بود از س ع = دید از ب = داد آن ع ۶۔ کاں شوریدہ س ب = کاں شوریدہ س ع = کالے

شوریدہ س ج ج ع د ۱۱۔ نے نادان چنانے س س ج ج ب ک د = نادان چنانے

ع = نادانے چنانے

۱۳۔ سلطان است س س ج ج ع د ب = سلطانیت ع —

یکے بر خود گزار و خسر تیز
 یکے دشنہ زندہ زنده خود را
 و لیک این جگر افکن بتقدیر
 پوشه سایه بنید از دبر آنوسے
 ۵۔ خضر خاں چوں بروں داد این دم درد
 بے گریست شہ چوں ابر فوروز
 کہ این شعلت از من یاد گاریست
 چه پنداری مرا جانیت در تن
 چگونه ماند اندر چشم من نور
 ۱۰۔ و لے چوں ز آفرینش دارم این رنگ
 اگر در جنبش آید کوہ را پاسے
 و گر چوں یخ گدازد جان سنگیں
 ز خلقت چوں مرا زینکو نہ حالت
 یکے گرد و زخون خویش خو نیز
 یکے دل بر درد و لب بند خود را
 کہ مردم نیز دار و عقل و تدبیر
 نہاد مں سر بسہرہ آید بریں روئے
 بلر زیدند خاصاں تراں دم سرد
 پس از دل برز و این برق جگر سوز
 ترا از دوزخ گوی شتراریست
 بجان تو کہ مردہ بہتہ از من
 کہ چوں تو مردم از چشم شود دور
 کہ باشد حکم من چوں نقش بر سنگ
 نہ جبکہ حکم نگیں من از جائے
 خط سنگ است اگر نقش یخ است این
 بدل در خلقت مردم محالست

۱۔ یکے بر خود گزار و خسر تیز = یکے رابر گزار دے جو ۲۔ یکے دل بر درد و لب بند خود را = یکے دل بر درد و لب بند خود را
 ۳۔ مردم نیز دار و عقل و تدبیر = مردم نیز دانند سہ = مردم نیز آرد
 ۴۔ سایہ بنید از دبر آنوسے = نہ انداز دے = برا انداز دے ایضا آید از آن روستے = بدیں
 ۵۔ خضر خاں چوں بروں داد این دم درد = بروں داد جو عجب = بروں ز دے ایضا این دم از درد دے
 ۶۔ بے گریست شہ چوں ابر فوروز = مردم چشم ب ۷۔ برق جاں سوز ب ۸۔ نقش بر سنگ = نقش بر سنگ
 ۹۔ خط سنگ است اگر نقش یخ است این = ہاں نقش نختیں = اگر نقش نختیں عھا۔
 ۱۰۔ و لے چوں ز آفرینش دارم این رنگ = ہاں نقش نختیں = اگر نقش نختیں عھا۔

چو آگاہی ز فوئے بدستیزم
 ہم اکنوں بازت آرد بخت والا
 چو گفت این با ہزاراں بقراری
 نخستش داد سو گند خند او نہ
 ہ بقرآن و رسول و شریع و ایماں
 بشمشیر و نمک سو گند دیگر
 کہ اندر دیدہ و جانِ خضر خاں
 چو آئین و شقیقت محکمے یافت
 اشارت کرد شاہ محکم آئین
 چراغ ملک را بردن شبانگاہ
 ۱۰ تعالیٰ اللہ ندامت کاں چہ دل بود
 چکیدہ قطرہ و ریاض ازوے
 سکونت اعجب بر پائے می دہشت
 جگر میکند جہش افش
 ہر بار سلامت زاب خیزم
 ہر افسر ساز دت کو کوئے لالا
 قراری داد ازاں پس با ہزاری
 کزاں بر تر نباشد هیچ سو گند
 کہ نقض آن گنج بد در کریماں
 کہ ہست این شورتن و اں آفت سر
 نیندیشد گزند از دیدہ و جہاں
 دو دل با عالم علم ہمدے یافت
 ہاں دشمن کہ محکم داشت تمکین
 بخصن گو ایسہ از منظر شاہ
 کہ نزدش گوہرے زانگو نہ گل بود
 فلک از روئے خود چوں قطرہ خنے
 کہ جاں میرفت دل بر جانے میدہشت
 کہ در کندن بودش ذرہ شور

۶- شور دل سع = شورتن حم ۷- دیدہ جان خضر خاں سع ۸- ایضا گزند دیدہ و جاں سع ۹- دہشت سع ۱۰- حکم دہشت کیں سع ۱۱- گوایہ سع ۱۲- کالیر سع = کالور سع = کالور سع = والپور سع ۱۳- ایضا منزل شاہ سع ۱۴- چکیدہ گوہرے سع ۱۵- جان میرفت دل بر جانے سع ۱۶- چکیدہ سع ۱۷- میرفت دل بر پائے سع ۱۸- ہر آتش سع

بگرگوشه ز دیده میشدش دور
 همیرفت و نیش طاقش گم
 درونش پاره پاره میشد از درد
 جدائی مسرور را چون کرد تقسیم
 روان شد نیم جان با جان پر خشم
 سر سوزن نه سر رشته پدیدار
 چو آن دیده ز چشمش بر کران شد
 خضر میرفت و عقلش کرده ره گم
 بدوله درشت آن در کرم نشر
 ۱۰ در آن میزبان رواں کردند پویان
 بهمراهی وزیر سخت کیسه
 فریب رو بهاں بر شیر میراند
 دمش میداد و آن دور بخت بود
 اگر پیدا است دشمن دوست خویش
 بدیده خون دل میداد
 ز چشمش دیده و از دیده مردم
 بروں آن درد پاره پاره میخورد
 تو پنداری که یک جان شد بدو نیم
 شمشه ماند و نیم جان در هم
 که بتو آن دو نیمه یکبار
 زگریه مردم چشمش رواں شد
 ز خضر ای فلک در تالش انجم
 چو خیمه مومناں در پله حشر
 یکے خورشید و چندے ماه رویاں
 نجاتش در لب و زهرش بسینه
 زباں میداد و آن شمشیر میبازند
 دلش میداد و آن نعل بلا بود
 بہت آن دشمنی کو دوست ویت

۴- ز چشمش ۳- بز در آن در دست ۴- ع ۵- بروں آن در دوع ۶- ۵- بابان
 بر هم ۷- آن دو نیمه یکبار ۸- ح ۹- ع ۱۰- آن دو نیمه یکبار ۱۱- ح ۱۲- ع ۱۳- دو نیمه یکبار ۱۴- دو نیمه یکبار
 ۱۵- خورشید و چندے ۱۶- خورشید و چندے ۱۷- خورشید و چندے ۱۸- خورشید و چندے ۱۹- خورشید و چندے ۲۰- خورشید و چندے

زد و نزخ شد غم گرچہ کم نیست
 اگر کوہیت اندوہ دل ریش
 و گر آبت و آتش بر رخ یار
 بغم مونس طلب کارام جانیت
 رخ ارچہ از سرکہ خوردن پُر زین است
 اگرچہ زہر خوردن مین جہل
 مے ارچہ رہنماید سوئے اس
 بیلہ کو بُزنے خون دل رُفت
 دو یکدل ہجو بوزاروئے دروئے
 گے او پیش این صدناز کردی
 گہ او باز و کشادی این خزیدی
 گہ او کردی ترغم این ہمہ ہوش
 گہ او سرد کنار این نادی
 دراں زنداں برآں دلمائے پُرسوز
 بحسب حال گہ گہ خان غنم کش
 چو غم را غمگاری ہست غم نیست
 بیک باشد بروئے دلبر خویش
 توان خوردن بیان آبی و نار
 غم بے موناں یکوہبسانیت
 چو زیریش انگیں سرکہ انگین است
 فسوں خواں چوں بہ نزدیکیت سہل است
 نمک چوں چاشنی دادش بود خوش
 شود خرمائے ترچوں با عل جفت
 بدندی یکد گردلدار و دیوئے
 گے این بر لب او گناز کردی
 گہ این گیسو پردی او کشیدی
 گہ این گھنٹی فسانہ او ہمہ گوش
 گہ این در زیر پائے او نقادی
 بدیں حیلہ بسر میشد شب و روز
 دل خود را بنہلے داشتی خوش

۶۔ بہ پیش تست سماع = بہ نزدیکیت سماع = بہ نزدیکیت سماع = ۹۔ روئے در روئے

سماع حو حو = روئے در روئے سماع ۱۴۔ براں دلماء حو حو = ہواں ع ب

۱۵۔ خان غم کش حو حو = جان غنم کش ع۔

پروٹش ہم جولے کردی آفتاز   بھر ہندی گشتی فوں ساز
خضر خانے کہ بدجاں دروہا بش   شے بایں غزل خوش بود عاش

غزل از زبان عاشق

مے با من نشیں اے یار دل بند   کہ بر روی تو بکشا یم دے چند
اگر بند ی منسا دایام بر من   خوشم کز زلفِ قستیں دام بر من
بر یگو نہ کہ بندم بہت تقدیر   اگر بندم کشاید چیت تبہ
بروں آید چو ماہِ بخستم از یغ   ہمیں آہن شود بر دست من تیغ
بے بودم بہ بتا نا طرب جوئے   کنوں لختے بزنداں ہم کم فوئے
نہ من از یوسف اندر حسن بیشم   کہ تنگ آید دل از زندانِ خویشم
۱۰ چو می آید زفتدیرا یم ہر چیز   خضر بودم کنوں یوسف شوم نیز
بہ بند یوسف غم گرچہ کم نیت   زینجا یم چو با من بہت غم نیت
عوساں راز روز یورقواں کرد   بود خصالِ آہن ز یور مرد
اڑیں خصالِ ہچوں اژدہا یم   بکام اژدہا میں ماندہ پایم
ہنوز از پاسے او خصالِ در دل   ز رویش ہم ظل وہم خال در دل
۱۵ شرابِ عیش چنداں داد ساقی   کہ کم ماند آرزو در سینہ باقی

۱۔ بھرے ہندی سڑ ۲۔ پرد بالٹ سڑ ۳۔ تنگ آمد سب ۴۔ زرد ز یور سڑ
سڑ جو عاٹ = زرد ز یور ع ۵۔ ہم ظل وہم خال سڑ جو ع = ہم ظل وہم خال جو
= ہم ظل وہم خال سڑ ۶۔ ہم ظل وہم خال ب۔